

УДК 391:800.87

Л.А.Іваневич

Взаємовпливи у святковому народному вбранні східних словаків та подільських українців

Завдяки аналізу й систематизації відомих і маловідомих робіт українських та зарубіжних учених, а також етнографів ХХ – поч. ХХІ ст. у статті розглядається проблема дослідження взаємовпливів святкового народного вбрання східних словаків і подолян ХІХ – першої половини ХХ ст.

Джерелами роботи є матеріали вивчених власноруч фондкових колекцій подільських комплексів одягу Національного музею українського декоративного мистецтва України та Українського центру народної культури “Музей Івана Гончара” (Київ), Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ і Національного музею ім. А.Шептицького (Львів), Вінницького, Тернопільського, Хмельницького та Чернівецького обласних краєзнавчих музеїв, Вінницького та Чернівецького обласних художніх музеїв, Чернівецького музею народної архітектури та побуту, Одеського державного історико-краєзнавчого музею, Борщівського обласного краєзнавчого музею (Тернопільська область), державного історико-культурного заповідника “Межибож”, Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника і навчально-наукової лабораторії етнології Кам’янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка (Хмельницька область), Тиврівського та Тульчинського районних краєзнавчих музеїв (Вінницька область) і навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Вперше подається спроба визначення регіонально-локальних аспектів святкового традиційного костюма українців Буковинського, Західного, Східного і Центрального субрегіонів Поділля. При цьому проводиться порівняльна характеристика всіх складових жіночого і чоловічого костюмів, а саме натільного, поясного, плечового і верхнього одягу, головних уборів, взуття, прикрас, поясів і доповнень до одягу. А в разі головних уборів розглядається відмінність між жіночими і дівочими уборами, а також чоловічими та парубочими уборами.

Дослідження показує, що святковий традиційний костюм українців Поділля містив загальнопоширені в Східній Словаччині елементи народного одягу, головні убори, пояси, взуття та прикраси. Крім цього існували окремі різновиди складових східнославацького та загальноукраїнського костюма, які подоляни не носили і навпаки складові, які були характерні лише для подолян. Це пояснюється специфікою межкування усіх субрегіонів Поділля з найрізноманітнішими історико-етнографічними регіонами і районами України та історичним поступом подільського краю, зокрема, його взаємозв’язками з історією Східної Словаччини.

Ключові слова: святкове народне вбрання, східні словаки, українці Поділля, взаємовпливи, субрегіони, регіонально-локальні аспекти, натільний, поясний, плечовий і верхній одяг, головні убори, взуття, прикраси, пояси, доповнення до одягу.

Досліджуючи загальноукраїнські риси та регіонально-локальні відміни святкового традиційного костюма українців Поділля, варто зазначити про значний вплив на особливості народної ноші подолян культурних традицій держав, у складі яких вони перебували або з якими їх пов'язували міграційні процеси у різні періоди історичного розвитку Поділля. Існував і зворотній зв'язок, що проявлявся у перейманні звичаїв подолян іншими народами.

Метою нашої розвідки є з'ясування взаємовпливів у творенні святкового народного одягу подільських українців і східних словаків ХІХ–ХХ ст.

Доктор філософських та філологічних наук, професор Пряшівського університету М.Мушинка, даючи оцінку праці Є.Січинського про нині вже неіснуючий Смотрицький замок (Хмельниччина), наголошував, що ця робота є своєрідним внеском до історії України і Закарпаття зокрема. Адже замок і сусідні містечка побудували чи перебудували литовські князі Коріатовичі, котрі прибули на Поділля для його оборони від татар. Також, згідно старих хроні, Федір Коріатович, якого угорський король Людовік Великий призначив жупаном Берегівської, Земплінської та Марамороської жуп, привів із собою у ці землі Закарпаття (сучасну східну частину Словаччини) близько 40 тисяч українців із Поділля. Подоляни заселяли тут нові села, популяризували свої та освоювали чужі традиції, культуру, побут, традиційне вбрання тощо [28]. Історію князювання Юрія, Олександра, Костянтина й Федора Коріатовичів на Поділлі та їхньої першої столиці – давнього поселення Смотрича дослідив учений Є.Січинський у праці “Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. I. Каменецкий уезд” [33]. Зокрема, автор висвітлив історико-географічні й етнографічні відомості, археологічні знахідки та пам'ятки старовини цього повіту. Найбільш глибоко історію містечка Смотрич Є.Січинський розкрив у своїй рукописній праці “Смотрицкий замок” (1891) [34]. Він зазначив, що небагато історичних відомостей, іноді суперечливих, проте ж незаперечно підтверджують чималий внесок братів Коріатовичів у розвиток Поділля [36].

Для відображення взаємовпливів між традиційно-побутовою культурою східних словаків та подільських українців розглянемо характерні особливості їх святкових народних костюмів ХІХ – першої половини ХХ ст. Так, згідно досліджень словацьких науковців, матеріалом для вбрання східних словаків слугували шкура, хутро, вовна, а також лляні та конопляні тканини, що спостерігалося й на Поділлі [25; 31; 14, с. 74-81]. Чоловічим натільним одягом у Східній Словаччині була сорочка (“kosel'a” – кошеля) тунікоподібного крою (це найдавніший крій традиційної чоловічої української та подільської сорочки в тому числі) [25; 31; 18, с. 124]. До речі схожа назва “кошуля” побутує на Західному Поділлі, але позначає вона чоловічу уставкову сорочку (тобто з плечовими вставками) [16, с. 1064].

За поясним одягом чоловіків Східної Словаччини слугували нижні широкі, полотняні штани (“gate” – gate) та пізніше верхні суконні штани (“nohavico” – ногавиці (короткі (до щиколотки) з грубого домотканого сукна білого кольору або довші з тонкого фабричного синього чи чорного сукна, декоровані по низу шнуром, візерунками)) [25; 31]. Подільські українці також носили гачі, а ногавицями називали штанини [16, с. 1065; 17, с. 380].

Плечовим чоловічим одягом східних словаків слугували жилет (“lajblik”, “prusel”) із сукна або атласу, а також овчинний кожушок (“kozusok”, “kamizol”) без рукавів або з рукавами (на Поділлі – безрукавки, бруслики, жилетки, лейбики, кептарі, кожушки тощо). Кожушки прикрашали кольоровими шкіряними аплікаціями, вишивали вовною, шовком, паперовими нитками (аналогічно оздоблювали й подоляни).

Обов’язковим елементом традиційного комплексу східних словаків був шкіряний пояс шириною 30 см, декорований мідними пластинами (схожий на пояс – черес, котрий носили українці Буковинського Поділля).

Верхній демісезонний одяг складався з сукняної чуги (“cuha”, “kabanica”) білого, коричневого або чорного кольору різної довжини та галени (“halena”) з білого домотканого сукна, довжиною до п’яті з коміром, що слугував капюшоном. Лише у Східній Словаччині побутувала також “guba” – довге пальто з сукна, яке ткали цікавим способом: в основу з вовняної пряжі вставляли пучки овечої вовни. Зимовий верхній одяг – овчинні шуби, які часто крили сукном (подоляни також носили сукняні чуги та хутрянні кожухи) [25; 31; 16; 17; 18; 19].

Як головні убори східні словаки використовували чорні повстяні капелюхи з широкими полями, конусоподібні повстяні й шкіряні шапки, підбиті овечим хутром (такі ж убори зустрінемо й на Поділлі) [25; 31; 15, с. 856-857].

Жіночим нагільним одягом Східної Словаччини були сорочки (“rukavce”, “orlecko”) тунікоподібного крою короткі до пояса або довгі з рясованими спинками і передом (на Поділлі тунікоподібні (або перегинкові) та уставкові й безуставкові морщенки (густо зібрані навколо шиї)) [25; 31; 12, с. 96]. Сорочки східні словачки носили з поясним одягом типу сарафана – рубашов (“rubas”, “spodnik”, “pendel”, “podolok”). Сарафан мав вигляд спідниці з ліфом та з бретелями або без них (на півдні Східного Поділля поверх сорочок носили сарафани схожі на плаття без рукавів). Рубашов у коротких сорочках замінював довгий поділ. Крім того поширення мав поясний одяг незшитого типу у вигляді двох фартухів або незшитої спідниці (подолянки зодягали схожого крою запаски, обгортки, горботки, катринці, фоти тощо) та зшитого типу – спідниці з домотканого чи фабричного полотна (вибійки) або з тонкого сукна (подолянки також носили зшиті спідні та сукняні спідниці). Плечовий одяг східних словачок подібний до чоловічого – короткі овчинні кожушки з рукавами або без, декоровані аплікаціями та вишивкою (аналогічно й на Поділлі). Крім цього в XVIII–XIX ст. у побут жінок ввійшов багато оздоблений ліф із дорогих тканин.

Різновидом верхнього осінньо-весняного одягу були сукняні шубки довжиною в 3/4, схожі на чоловічі (“kabanica”, “cuska”), а пізніше – короткі оксамитові або плюшеві пальтоподібні вироби. Взимку жінки Східної Словаччини (як і подолянки) зодягали білі або коричневі хутряні кожухи теж прикрашені вишивкою й аплікаціями. Жіночий комплекс також включав тканий пояс (“pas”, а у подолянок – баюр, крайка, окравка).

Дівочими головними уборами були тасьма, стрічки, які вони влітали у косу з двох і більше пасм. Дівчата ходили з непокритими головами, а в прохолодну пору – з хустками. Наречені одягали головний убір під назвою парта (“parta”) – гладкий залізний або картонний обруч, який обгортали золотим папером та чіпляли кольорові стрічки й бахрому. Побутували й вінки з живих чи штучних квітів або з вусиків трави (схожі вінки були і на Поділлі). Після весілля заміжні жінки носили декоровані очіпки, чепці (“seriec”) або рушникоподібні убрання голови – обрус (“obrus”), плахту (“plachta”) з шматків лляної, конопляної або домотканої бавовняної тканини чи фабричного полотна (такі ж убори зустрічаємо у подолянок, лише плахта називалася наміткою, нафраною, рушником та ін.). На очіпки пов’язували атласні, кашемірові, полотняні або ситцеві хустки, ручники. Ще одним видом головних уборів жінок був шматок полотна довжиною в 300–350 см із назвою полку (“polka”, “rusnik”, “odiedzka”), яким покривали голову й тулуб.

Дівочими та жіночими прикрасами у Східній Словаччині, як й на Поділлі слугували різні види намиста. У якості взуття як чоловіки, так і жінки використовували плетені з грубої вовни папучі (“papise”) та стягнуті з одного шматка шкіри або зшиті з двох шматків шкіри крпце (“krpce”, “bockori”, на Поділлі – морщениці, постолі, ходаки). Побутувало й сукокке взуття – вовняні валянки та шкіряні чоботи – чизми (“sizmu”, а у подолян – чижми та інші види чобіт). Також ноги обгортали смугами матерії, які називали опису (на Поділлі – онучі). Їх застосовували нерідко й замість панчіх. Ось таким різноманітним був традиційний комплекс чоловічого та жіночого вбрання населення Східної Словаччини, що мав у багатьох елементах схожість із подільським костюмом [25; 31; 16; 17; 18; 19].

Щодо регіонально-локальних аспектів святкового народного костюма українців усіх субрегіонів Поділля, то історіографічний аналіз теми частково охоплює роботи українських науковців й етнографів кінця XIX – початку XXI ст., зокрема: П.Чубинського [37], Х.Вовка [6], В.Білецької [2], О.Воропая [7], К.Матейко [26; 27], Я.Кожолянка [21], М.Костишеної [24], Т.Ніколаєвої [29; 30], Г.Кожолянка [20], М.Білан і Г.Стельмашук [1], Л.Булгакової-Ситник [4], З.Васіної [5], О.Федорчук [38], О.Косміної [23], Г.Врочинської [8], Г.Стельмашук [35] і В.Косаківського [22]. Інформацію про святковий стрій подолян містять статті Л.Дяк [11], Т.Гончарук [10], Л.Гальчевської [9], Г.Савки [32], Л.Іваневич [12; 14; 15; 16; 17; 18; 19] та альбом Л.Волинець [3].

У свою чергу джерельна база дослідження побудована на власноруч опрацьованих матеріалах фондів колекцій подільського традиційного строю

Національного музею українського декоративного мистецтва України [48], Українського центру народної культури “Музей Івана Гончара” [53] (м.Київ), Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України [44], Національного музею ім. А.Шептицького [47] (м.Львів), Вінницького [40], Тернопільського [50], Хмельницького [54] та Чернівецького [56] обласних краєзнавчих музеїв, Вінницького [41] та Чернівецького [57] обласних художніх музеїв, Чернівецького музею народної архітектури та побуту [55], Одеського державного історико-краєзнавчого музею [49], Борщівського краєзнавчого музею (Тернопільщина) [39], державного історико-культурного заповідника “Межибіж” [42], Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника [43] та навчально-наукової лабораторії етнології Кам’янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка [45] (Хмельниччина), Тиврівського [51] і Тульчинського [52] районних краєзнавчих музеїв (Вінниччина) й навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського [46]. На основі аналізу історіографії й джерельної бази висвітливо регіонально-локальні особливості народного святкового вбрання українців Буковинського, Західного, Східного і Центрального Поділля [13, с. 97-98] ХІХ – першої пол. ХХ ст. для порівняння з традиційним костюмом східних словаків.

На Буковинському Поділлі святковий комплекс жіночого та дівочого народного костюма складався передусім із додільної вишитої сорочки-морщанки (морщенки), тунікоподібної сорочки (згодом хлоп’янки) або сорочки на кокетці (переважно Хотинський р-н), одноплатової горботки (або фоти з фустами) чи двоплатової запаски, а пізніше спідниці (у складки або зборки зі “спускачами” з боків), фартуха (запаски, турпана, фусты) та широкого пояса-крайки (окрайки), закріпленого на талії вузьким поясом – баюрком (баярком). Щодо особливостей натільного одягу, то варто підкреслити, що святкова дівоча сорочка у всіх субрегіонах Поділля шилася з добре вибіленого тонкого домо-тканого полотна та була більше й яскравіше вишита. У якості плечового одягу використовували кептарі (киптарі – довгополі хутряні безрукавки ледь розширені донизу), кептарці (кептарики – короткополі прямоспинні хутряні безрукавки) або подекуди мінтяни (мунтяни, цурканки – довгополі хутряні безрукавки трапецієподібної форми, оздоблені хутром тхора (Заставнівський р-н)), а верхнього – манти, сардаки, сірійки або кожухи, щедро декоровані аплікаціями та вишивкою.

Як святкове взуття улітку носили черевики (дармати), в осінньо-зимовий період – чоботи (найчастіше чорнобривці або “калавирі” (пів-чоботи спереду низькі, а ззаду – високі)). Серед прикрас поширення набули вушні ковтки і когутки, дівочі оздобы на голові – бісерні стьожки, гerdани стрічкові з підвісками чи без і китички скроневі (вовняні кульки), нагрудні бісерні басми і кризи, гerdани з монетами й без (гирданики), дуті дармовиси, дукати і дукачі, згардочки з бісеру й хрестиків, корали, пацьорки, салби, цятки (венеціанське намисто або намисто з бісеру), френзлі, шелести (бубонці), нашійні бісерні силянки

і стрічки, гerdани з дукачами, коралі, скляні намиста (блискавки, гармузи, грустали, пацьорки) та наручні персні. Доповненням до святкового строю слугували домоткані вовняні торбини – тайстри та дівочі хустинки – ширінки (ширинки), вишиті переважно на кутах [17; 20, с. 229-235; 21, с. 169-170; 55; 56; 57].

Найбільшим різноманіттям характеризувалися головні убори. Так до жіночих святкових головних уборів буковинських подолян належали рушникоподібні убори з лляної, зрідка конопляної тканини білого кольору або з поєднанням кольорових тканих смуг червоного, червоно-жовтого і червоно-оранжевого кольорів із поліхромною вишивкою – намітка, перемітка, рушник та рушник-перемітка. Причому перемітка одягалась на кичку (обруч із картонної основи, обтягнутий товстими льняними нитками) і доповнювалась забором (шматок домотканої орнаментованої тканини червоного кольору, який прикріплювали до кінця перемітки шпильками й розміщували на потилиці). Серед хусткоподібних уборів популярними були платина (невелика прямокутна хустка переважно білого чи світло-жовтого кольору, виткана із заповочі або волічки й оздоблена смужками із зубців або дрібненькою кліткою) та різноманітні хустки (фустки, фуски з полотна, бавовняної, вовняної чи шовкової тканини (з вишивкою або без, з тороками (китицями, гутасами, френзелями) або без). Носили жінки й шапкоподібні убори – керпу та фес, під які ховали волосся [17, с. 387-388; 53; 57]. Дівочі святкові головні убори мали свої локальні відміни. Тут крім типових вінків із живих та штучних квітів зі стрічками, які могли чіплятися як до вінка, так і окремо до коміра верхнього плечового одягу побутували особливі вінкоподібні комбіновані убори, характерні лише для цієї локальної зони Поділля й інших куточків Буковини. Серед них найбільшу популярність мала “капелюшиння” (“капелюшиня”). В окремих селах Буковинського Поділля на межі з селами Верхнього Буковинського Попруття зустрічалися такі убори як “карабуля” (“карабулі”, “коробулі”), “коди” (“кода”, “кодина”) й “коробка”. Спільним для цих видів дівочих уборів була основа з картону – “лубка”, яку обтягували тканиною, а відрізнялися вони матеріалами для оздоблення (ними були – гerdани, монети, намистини, штучні квіти, ковила, стрічки тощо). Носили дівчата й чільце – убір у вигляді стрічки з металевими прикрасами, який прикріплювали над чолом. А в коси заплітали вузькі стрічки або шнурки з кольоровими вовняними кульками – волічкові уплітки (волічки). У холодну пору року на свята дівчата одягали на вінки яскраві хустки з тороками [20, с. 233-235; 21, с. 143-151, 190; 24, с. 77-78; 55; 56].

Традиційний чоловічий і парубочий комплекс святкового вбрання Буковинського Поділля включав у себе вишиту тунікоподібну сорочку, білі полотняні портяниці (поркиниці або гатки) з гофрованою доколінною частиною та домотканий пояс (крайка, окравка). Зустрічалися й шкіряні пояси, оздоблені мідними бляшками й пряжою, яка застібалась ззаду та зрідка широкі шкіряні пояси – череси (с. Погорілівка, Заставнівський р-н). Взимку поверх портяниць

одягали вовняні гачі або подекуди штани з овчої шкіри хутром всередину – мишини. Як плечовий одяг носили декоровані короткополі кептарці (кептарыки), довгополі кептарі (киптарі) або мінтjани (Заставнівський р-н), в холодну пору – манту, сардак, сірійку або кожух.

Святковим взуттям слугували чоботи. Серед парубочих прикрас побутовували нагрудні бісерні стрічкові басми з дзеркальцями і п'ятикутні вівсьорки (вівсьюрики – кріпилися на кептарях). Доповненнями до святкового костюма були домоткані вовняні тайстри, вишиті хустинки – ширінки (ширинки) та шкіряні калита, карманець (калитка) й табівка (тобівка) [17, с. 377-400; 20, с. 231-235; 24, с. 77; 56; 57].

Святковими головними уборами буковинських подолян були фетрові капелюхи (кресані) та солом'яні капелюхи (брили) з широкими полями, плетені технікою “косичка” (“кісочка”). Причому парубочі фетрові капелюхи прикрашали дзеркальцями, квітами ромбоподібної форми з двома зрізаними протилежними кутами (усе поле квітки вишивали бісером), ковилою, пір'ям качура, павича або півня та стрічками. А солом'яні парубоцькі брили оздоблювали герданами, дзеркальцями, квітами з бісеру, волічки, паперу й шовку, пір'ям качура, павича чи півня, стрічками і теж ковилою (с. Погорілівка, Заставнівський р-н). Взимку носили шапки – конусоподібні смушкові кучми та шапки округлої форми з суконним верхом і хутряним бортом. На відміну від чоловічих парубоцькі шапки були не чорних, а сивих кольорів та носилися заломленими на бік або назад [17, с. 388-389; 21, с. 190; 55; 56].

Святковий народний жіночий та дівочий ансамбль Західного Поділля був представлений вишитою додільною сорочкою (спершу безустановкою і тунікоподібною (вперекидку, перегинковою), пізніше уставковою і хлоп'яркою), одноплатовою вовняною опинкою і фартухом-запаскою або двоплатовою запаскою (надалі спідницею з фартухом) та широким тканим поясом. Різновидом плечового одягу слугували короткі горсети (горсетки, горсики), кептарі або довгі камізельки, кафтани, а верхнього – осінньо-весняні гуньки, жупани, кабати, капоти, каптани, польки, свити, сердаки, сіряки, чушки або юпки та зимові бекаші, бунди, кожушки або кожухи, причому переважна більшість названих елементів одягу була яскраво декорована аплікацією, вишивкою бісером, лелітками й нитками.

Взувалися у свята в черевики (чобітки, румунки) або чоботи. Як прикраси носили навушні кульчики, сережки, заушники, нагрудні бісерні кризи і стрічки, венеціанське намисто, гердани кутові з монетами чи медальйоном, дзюмбали, дукати, дукачі-образки, коралі, лускавки, мониста, пацьорки дугі, смальта, хрестики, нашійні гердани та наручні персні. Роль доповнювального елемента виконувала вовняна тайстра (у Придністровських районах Західного Поділля) [1, с. 190-191; 16; 39; 48; 50].

Характерними жіночими святковими головними уборами західноподільських українок були хустки та рушнікоподібні убори – намітка (перемітка) або плат з вишитим чи тканим орнаментом, які носили поверх очіпків (кап-

турів чи чепців). Причому під очіпок або хустку підкладали обручеподібний убір, що підтримував волосся – валок (кичку – валик зі скрученого та зшитого з полотна) або кибалку (дерев'яний обруч) [16; 44]. Західноподільські дівочі святкові убори поділяли на вінки та вінкоподібні начільні головні убори у вигляді обруча або шапочки (каптура, капелюшка). Обручі (картонні, луб'яні, з пасма конопель чи льону або соломки, сплетеної в косу, з солом'яної стрічки) західні подолянки прикрашали герданами, монетами, штучними квітами та стрічками [1, с. 191; 16; 35, с. 202-204; 44; 47; 50; 53]. Оксамитові шапочки оздоблювали низками коралів і рядками дрібних квітів із різних матеріалів, позаду чіпляли шовкові стрічки. Каптурі (капелюшки) суцільно розшивали рядами орнаментальних бісерних стрічок – “силянок”, кольорових намистин і дрібних штучних паперових квітів. У зимові свята дівчата покривали вінки та вінкоподібні убори різнобарвними хустинами з довгими китицями (тороками, френзелями) [1, с. 191; 16; 23, с. 72; 44; 53].

Чоловічий та парубочий західноподільський святковий стрій охоплював вишиту білу довгу тунікоподібну сорочку, яку підперізували тканим поясом і вузькі штани (з полотна – гачі, порти, рисовані штани або гармонійки; з сукна – холошні), котрі заправляли у чоботи. Поверх сорочки зодягали безрукавки, бруслики або жилетки. У Придністровських районах Західного Поділля побутували також щедро оздоблені хутряні кептарі й лейбики. Верхнім одягом служили бунди, опанчі, свити, сердаки, сіряки та кожухи (практично усі декоровані). Як прикраси використовували нагрудні бісерні п'ятикутні котильони (вівсюрики, герданики, кутальйони).

Доповненням до одягу на півдні Західного Поділля були вовняні тайстри, кошелі із лика, шкіряні табівки [1, с. 190; 16; 50]. До чоловічих святкових головних уборів західних подолян належали солом'яні капелюхи (брилі), капелюхи з тканини синього або чорного кольору (габика), картузи, кашкети та шапки зі смушка (різної форми, з суконим верхом або без нього). Парубочі святкові головні убори відрізнялися кольором (шапки були сиві, а не чорні) та наявністю декору (передусім у капелюхах і кашкетах). Так солом'яні брилі й крисані прикрашали бісерними трясеницями, вовняними кульками, гарасівками (тканими вовняними кольоровими стрічками), герданами, квітами (волічковими, живими, паперовими), пір'ям качурів, павичів і півнів, фаворами (квітами зі стрічок з нашитими лелітками), чорною вовною тощо. Причому гердани прикріплювали навколо стіжка, а один також пускали навколо підборіддя [1, с. 190; 3, с. 31; 16; 44; 47; 50].

Святковий народний жіночий і дівочий комплекс Східного Поділля склався з додільної, вишитої сорочки (найчастіше безустанової, рідше уставкової чи перекидної, пізніше ще й сорочки-гестки), одноплатової ткані горбатки (гуньки, запаски, запаски-катраниці, катринці, обгортки, плаhti, а згодом спідниці, сарафана (Кодимський р-н, Одещина)), запаски або фартуха (нагрудного фартуха, попередниці), ткані кольорової крайки (баюра, каламайкового або червчатого пояса, окравки чи попружки), керсетки (кірсетки, корсетки,

катанки) та черевиків або чобіт. У якості верхнього одягу застосовували осінньо-весняні бурнуси, капоти, катанки, манти, польки, свити або чемерки (чимерки, чимарки) та зимові гуні (гуньки) або кожухи, декоровані кольоровими шнурами, тасьмою, аплікацією з сукна і шкіри, вишивкою.

Прикрасами були навушні ковтки, кульчики, сережки, нагрудні та нашійні баламути, бісерні кризи, венеціанське намисто, галочки, гранати, гердани, дукати, дукачі, згарди, згардочки з волічкою, корали, медалики, мониста, пацьорки дугі, перли, рубелі, хрестики, наручні каблучки, персні (перстні). Доповненням до одягу слугували невеличкі вишиті платочки (хустинки, хусточки), які тримали у руках [1, с. 194; 18; 40; 41; 46; 49; 51; 52]. До жіночих святкових головних уборів східних подолян належали розмаїті хустини та рушничоподібні убори – намітка, намітка-убрус (убрус), нафрама (нафрамиця), рантух (рантушина, рантушок), рубок (рубочок) і серпанок. Носили жінки й шапкоподібні убори, зокрема, каптурі, кички, очіпки (чепці, чепчики) й сіточки. Причому під усі названі головні убори жінки використовували обручеподібні убори – кибалку (кибалочку), скручену і зшиту з полотна у формі валика та кічку (кичку), виготовлену з конопляного прядива [18; 40; 51; 53].

Багатими були й східноподільські дівочі святкові головні убори. Найбільшого поширення тут набули виті, плетені та шиті яскраві вінки-шнурі й пишні площинні вінки – влітку із зілля, живих квітів, а взимку зі штучних квітів із вовни, металевих блискіток, намистин, пір'я, стрічок тощо. До вінків обов'язково чіпляли значну кількість різнокольорових стрічок (стрічки або бинди, ленти, лянти) [9, с. 180]. Дещо пізніше вінки із зілля замінили квітковими вінками з різнокольорового провощеного паперу чи стружки та вінками з воску, лою або парафіну. Такі вінки носили переважно молода (під час заручин, запрошення на весілля й на саме весілля) та весільні дружки [9, с. 184-185; 35, с. 179]. До святкових дівочих вінкоподібних головних уборів Східного Поділля належали й начільні пов'язки (начільні бинди, пов'язки-стрічки) [9, с. 179]. Крім того у якості святкових вінкоподібних головних уборів дівчата використовували "кутаси", "навушники" й "квітки". "Кутасами" називали ряди стрічок із червоної або зеленої лучки, нашитих на тасьму з мотузками для зав'язування. Стрічки декорували гудзичками, скляними намистинами (пацьорками) тощо. Одягали "кутаси" на голову так, щоб спочатку йшли вузькі стрічки, а вище – ширші. Інший вінкоподібний убір "навушники" ("заушники", "позаушники") носили як окремо, так і в комплексі з "кутасами". "Навушники" мали вигляд стрічки (тасьми) із пришитими з двох боків "квітками". Останні робили з призбираних стрічок, нашивали на кружечки з вовняної тканини, яку прикрашали бісером, "кутасиками" з лучки (вовняними кульками), намистинками. Як окремий вінкоподібний убір "квітки" відрізнялися від "навушників" тим, що мали на стрічці три квітки (одну велику посередині між двома меншими на потилиці). До того ж "квітки" з "кутасами" могли складати єдиний комплекс або ж носитися окремо [30, с. 180-181]. Так вінкоподібний головний убір весільної дружки

із с.Стіна Томашпільського р-ну Вінницької обл. також складався з “кутасів” і “квітки”. Причому “кутаси” виготовляли у вигляді оздобленої гудзичками й скляними намистинами стрічки, зшиті з чорної тасьми та з мотузками для зав’язування. У холодну пору року на свята дівчата одягали на голову яскраві квітчасті хустки з довгими тороками поверх віночків чи вінкоподібних уборів [9, с. 181, 183; 40].

Традиційний святковий чоловічий та парубоцький ансамбль Східного Поділля включав вишиту білу тунікоподібну (перекидну) або уставкову (полицову) сорочку (а пізніше сорочку на кокетці або гестку), тканий пояс (крайку) та сезонні штани (гайдавери, порти (портки, поркениці, портяниці), сподні, холошні, “радовляні” штани), заправлені в чоботи. Як плечовий одяг носили безрукавки-нагрудники, бунди і жилетки. Верхнім одягом східних подолян слугували декоровані шнуром, вишивкою чи аплікацією осінньо-весняні манта, свита, чекмінь (чекмен), чемерка, чугайнка (чугайна) чи чугай та зимові гунька чи кожух, котрі зверху пов’язувалися широким вовняним поясом. Прикрасами оздоблювали парубочі капелюхи, зокрема, тканими стрічками (китайками), живими і штучними квітами, вовняними помпонами. Доповненням до одягу були вишиті платочки (хустинки, хусточки), які загикалися за пояс та шкіряні мішечки (калита – для тютюну й калитка – для грошей). Головні убори парубків зі Східного Поділля включали солом’яні капелюхи (брילі), повстяні або фетрові капелюхи, картузи, кашкети (кепки, козири, фуражки) та хутряні або смушеві шапки (барашкова, заяча, з бобрами, каракуля, ковпачок, козацька, кубанка, кучма, мазниця, на завісах, папаха, сива, стовбата, шапка-кримка, шличок). Чоловіки зодягали на голову ті ж убори, але на відміну від парубоцьких їх святкові капелюхи з тканини та шапки були чорного, а не сірого (сивого) кольору, не містили прикрас та не носилися заломленими на бік або назад [18; 40; 41; 46; 49; 51; 52; 53].

На території Центрального Поділля (Хмельниччина без північних районів) святковий національний жіночий і дівочий костюм був представлений додільною, вишитою найчастіше уставковою (вуставковою або полицовою) сорочкою (рідше тунікоподібною чи безуставковою, а пізніше гесткою (герсткою)), горбаткою, гунькою, запаскою, катраницею або обгорткою, подекуди плахтою (пізніше різноманітними спідницями), фартухом (фартухом-запаскою, попередницею) та тканим кольоровим поясом (крайкою). У якості плечового одягу носили безрукавки-нагрудники, безрукавки “плічки”, горсетки, жилетки, керсетки, камізельки та лейбики. Роль верхнього одягу виконували оздоблені осінньо-весняні манти, опанчі, польки, свити, сіряки, чугайнки або чугаї та зимові гуньки або кожухи, які запоясувалися вузькими вовняними баюрами.

На ноги взували святкові черевики або чоботи. Вуха прикрашали ковтки, кульчики, сережки, груди і шию – баламути, бісерні кризи, венеціанське намисто, гердани, гранати, дукати, дукачі, дукачі-образки, згарди, корали, медалики, мониста, пацьорки писані, перли, скляне (не дуте) або камінне намисто, силянки, скляне (дуте) намисто (пацьорки), хрестики, шлейники,

пальці рук – каблучки, персні. Доповненням до одягу була вишита хусточка, яку тримали у руках [19; 42; 43; 45; 48; 53; 54].

Жіночі святкові головні убори центральних подолянок охоплювали різноманітні хустки та рушникopodobні убори (намітка (перемітка), намітка-убрус (убрус), нафрама (нафрамиця), рантух (рантушина), рубок (рубочок), серпанок). Під ними носили обручеподібні (кибалка (кибалочка) і кічка (кичка)) та шапкоподібні (каптур (каптура, каптурник), очіпок (чепець, чепчик), сіточка) убори [19; 53; 54]. Дівочі святкові головні убори Центрального Поділля включали вінки та вінкоподібні вироби. Причому поширення мали виті й плетені вінки із зілля, живих чи штучних квітів, стружки, воску, лою та парафіну. Серед святкових вінкоподібних головних уборів побутовали різноманітні начільні пов'язки (“навушник” або “наушник”, “наушниці”) у вигляді стрічки з нашитими рядками намистин над чолом, а від скронь до потилиці – рядком розеток, зроблених із картону, обтягнутого кольоровими нитками (сс. Борсуки, Куча, Новоушицький р-н) [9, с. 182; 19; 54]. Носили на Хмельниччині вінкоподібні убори із налобної червоної гарусівки, прикрашеної квітами та намистинами [9, с. 182; 42]. Взимку у святкові дні дівчата зодягали на віночки чи вінкоподібні убори барвисті хустки з тороками [19; 42; 43; 45; 48; 53; 54].

Народний комплекс святкового вбрання чоловіків та парубків Центрального Поділля охоплював вишиту білу тунікоподібну або уставкову сорочку (пізніше гестку), полотняні (поркениці, портяниці) або сукняні (холошні) штани, тканий пояс. Нагрудним одягом були безрукавки-нагрудники, бунди і жилетки. У якості верхнього – використовували декоровані осінньо-весняні манту, опанчу, свиту, сермягу, чекмінь, чемерку, чугайну чи чугай та зимові гуньку чи кожух. Причому штани заправляли в чоботи, а верхній одяг підперізували широким вовняним поясом. Прикраси застосовувалися для капелюхів, зокрема, згарди, живі й штучні квіти та ткані стрічки (китайки). Доповненням до одягу іноді були шовкові хустки (переважно зелені чи червоні), котрі пов'язувались на шию [19; 42; 43; 45; 48; 53; 54]. До парубочих та чоловічих святкових головних уборів Центрального Поділля належали капелюхи соломи'яні (брілі), повстяні й фетрові, картузи, кашкети (кепки, козирки, фуражки) та шапки (барашкова, заяча, з бобрами, каракуля, ковпачок, козацька, кубанка, кучма, мазниця, на завісах, папаха, сива, стовбата, шапка-кримка, шличок). Також на відміну від чоловічих парубочькі шапки були не чорних, а сивих кольорів, заломлювалися на бік або назад та оздоблювалися згардами, квітами і китайками [19; 42; 54].

Отож, у цілому святковий комплекс традиційного вбрання українців Поділля містив загальнопоширені в Східній Словаччині елементи народного одягу, головні убори, пояси, взуття та прикраси. Варто зауважити, що зустрічалися навіть однакові назви певних складових традиційного строю в обох народів, хоча не завжди з однаковим трактуванням. Крім цього існували окремі різновиди складових східнословачького та загальноукраїнського костюма, які подоляни не носили і навпаки складові одягового комплексу, які були характерні

лише для подолян. А декотрі з них побутували тільки в тих чи інших локальних зонах подільського історико-етнографічного регіону, тобто Буковинській, Західній, Східній або Центральній. Це пояснюється специфікою межування усіх субрегіонів Поділля з найрізноманітнішими історико-етнографічними регіонами і районами України та історичним поступом подільського краю, зокрема, його взаємозв'язками з історією Східної Словаччини.

Список використаних джерел і літератури

1. Білан, М. Українській стрій / М. Білан, Г. Стельмашук. – Львів: Фенікс, 2000. – 328 с.
2. Білецька, В. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация / В. Білецька // Матеріали до етнології й антропології. – Львів, 1929. – Т. XXI-XXII. – Ч. I. – С. 43-109.
3. Борщівщина. Народне мистецтво, побут та звичаї. Альбом – каталог музейних фондів Борщівського краєзнавчого музею / [автор тексту Любов Волинець]. – Нью-Йорк: Український музей, 1994. – 64 с.
4. Булгакова-Ситник, Л. Подільська народна вишивка (Етнографічний аспект) / Л. Булгакова-Ситник; [ред. О. М. Козакевич]. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2005. – 328 с.
5. Васіна, З. О. Український літопис вбрання: [Книга-альбом]. Т. 2. XIII – початок XX ст.: Наук.-худож. реконструкції. Текстівки, рез. англ., рос. / З. О. Васіна. – Київ: “Мистецтво”, 2006. – 448 с.: іл.
6. Вовк, Х. Одежа / Х. Вовк // Студії з української етнографії та антропології. – Прага, 1928. – С. 124-170.
7. Воропай, О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис / Олекса Воропай. – [Перевидання 1966 р. (Мюнхен)]. – Київ: Оберіг, 1993. – 592 с.
8. Врочинська, Г. Українські народні жіночі прикраси XIX – поч. XX ст. / Ганна Врочинська. – Київ: Родовід, 2008. – 230 с.: кольор. іл.
9. Гальчевська, Л. Традиційні головні убори українців Східного Поділля кінця XIX – XX ст. / Л. Гальчевська // Народний костюм як виразник національної ідентичності: збірник наук. праць / [за ред. М. Селівачова]. – Київ: Тов “ХІК”, 2008. – С. 177-195.
10. Гончарук, Т. Український народний одяг із с.Зеленяки (Крижопільський район Вінницької області) / Т. Гончарук // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. Вип. 1 / [за наук. ред. В. А. Косаківського]. – Вінниця, 2005. – С. 46-49.
11. Дяк, Л. Народний одяг с.Війтівки (Бершадський район Вінницької області) / Л. Дяк // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. Вип. 1 / [за наук. ред. В. А. Косаківського]. – Вінниця, 2005. – С. 49-51.
12. Іваневич, Л. До особливостей класифікації жіночого натільного одягу українців Поділля / Л. Іваневич // Народна творчість та етнологія: № 3 / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т.Рильського. – Київ, 2013. – С. 91-98.
13. Іваневич, Л. Історико-географічні та історико-етнографічні межі дослідження народного вбрання українців Поділля / Л. Іваневич // Народна творчість та етнологія: № 5 / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т.Рильського. – Київ, 2013. – С. 88-100.

14. Іваневич, Л. Матеріали для виготовлення й декорування народного вбрання українців Поділля: класифікація та особливості / Л. Іваневич // Народна творчість та етнологія: № 5 / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т.Рильського. – Київ, 2014. – С. 42-54.

15. Іваневич, Л. Регіонально-специфічні ознаки класифікації традиційних головних уборів українців Поділля (XIX – перша половина XX ст.) / Лілія Іваневич // Народознавчі зошити. – Львів, 2015. – № 4. – С. 850-859.

16. Іваневич, Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації / Лілія Іваневич // Народознавчі зошити. – Львів, 2014. – № 5. – С. 1062-1072.

17. Іваневич, Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян / Л. А. Іваневич // П'ята Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція (16-17 жовтня 2015 року, м.Могилів-Подільський). – Вінниця: ПП Балук І. Б., 2015. – С. 376-401.

18. Іваневич, Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття / Л. А. Іваневич // Наукові записки Вінницького державного педагогічного ун-ту ім. М.Коцюбинського. Вип. 22. Серія: історія: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. О. А. Мельничука]. – Вінниця: ДП “Держ. картографічна фабрика”, 2014. – С. 123-129.

19. Іваневич, Лілія Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:] Spheres of culture. Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin / Лілія Іваневич // Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies. – Lublin (Poland), 2015. – Volume XI. – С. 489-500.

20. Кожоляно, Г. Етнографія Буковини. Монографія / Г. Кожоляно. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 384 с.: іл.

21. Кожоляно, Я. Буковинський традиційний одяг / Я. Кожоляно. – Чернівці, Саскатун, 1994. – 262 с.: іл.

22. Косаківський, В. Етнокультурна характеристика населення містечка Чечельника в історичному розвитку (XIX – поч. XXI ст.): автореф. дис. ... канд. іст. н.: 07.00.05 / В. Косаківський; НАНУ. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського. – Київ, 2013. – 20 с.

23. Косміна, О. Традиційне вбрання українців / О. Косміна. – Київ: Балтія-Друк, 2008. – Т. I. Лісостеп. – 160 с.; іл. Рез. англ.

24. Костишена, М. Український народний костюм Північної Буковини. Традиції і сучасність / М. Костишена. – Чернівці: Рута, 1996. – 190 с.

25. Країнознавство – словаки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pru.edu.ua!/e-book/book/html/D/iio_kdsd_Krainoznavstvo/110.html. 03.02.16. – Назва з екрану.

26. Матейко, К. Український народний одяг / К. Матейко. – Київ: Наук. думка, 1977. – 224 с.: іл.

27. Матейко, К. Український народний одяг: Етнографічний словник / К. Матейко. – Київ: Наук. думка, 1996. – 196 с.

28. Мушинка, М. Новознайдене праця про подільський замок Корятовичів / М. Мушинка // Подільський кур'єр. – Хмельницький, 2003. – № 8. – 20 лютого.

29. Ніколаєва, Т. Історичні передумови формування традиційного одягу Поділля / Т. Ніколаєва // Поділля / [під ред. Артюх Л. Ф., Балушка В. Г., Болтарович З. С. та ін.]. – Київ: Видавництво НКЦ “Доля”, 1994. – С. 260-276.

30. Ніколаєва, Т. Український костюм. Надія на ренесанс / Т. Ніколаєва. – Київ: Дніпро, 2005. – 320 с.: іл.

31. Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://04.com.ua/evropa/2509-odezda-slovaki.html>. 03.02.16. – Назва з екрану.

32. Савка, Г. Одяговий жіночий комплекс південних районів Тернопілля (за матеріалами збірки Тернопільського обласного краєзнавчого музею) / Г. Савка // Народний костюм як виразник національної ідентичності: збірник наук. праць / [за ред. д-ра мист-ва М. Селівачова]. – Київ: ТОВ “ХІК”, 2008. – С. 253-257.

33. Сецинский, Е. Исторические сведения о приходах и церквях Подольской епархии. I. Каменецкий уезд / Е. Сецинский // Труды Подольского епархиального историко-статистического Комитета. – Каменец-Подольский, 1895. – Вып. VII. – С. 20-112.

34. Сіцинський, С. Смотрицький замок / С. Сіцинський. [Упор. А. Трембіцький]. – Хмельницький, 2003. – 22 с.

35. Стельмащук, Г. Українські народні головні убори / Г. Стельмащук. – Львів: Апріорі, 2013. – 276 с.

36. Трембіцький, А. М. Поділля і Пряшівщина – від Федора Коріатовича до Євфимія Сіцинського та Володимира Січинського / А. М. Трембіцький // Дукля. – Пряшів (Словачина), 2003. – № 5. – С. 65-76.

37. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край, снаряженной Русским географическим обществом: Материалы и исследования, собранные д. чл. П. П. Чубинским. – Санкт-Петербург, 1877. – Т. 7. – Ч. 2. – Малоруссы Юго-Западного края. – С. 374-452.

38. Федорчук, О. Українські народні прикраси з бісеру / О. Федорчук. – Львів: Свічадо, 2007. – 119 с.: іл.

39. Фонди Борщівського обласного краєзнавчого музею Тернопільської області. Група “побут, етнографія”. ПЕ – 99-1166.

40. Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею. Група “тканини”. Т – 280-3799; група “дерево-камінь”. ДК – 96, 751, 752, 821, 969, 976, 994, 1101, 1106, 1130, 1131, 1230, 1258, 1292, 1382; група “метал-зброя”. Мз – 1417-1419.

41. Фонди Вінницького обласного художнього музею. Група “народний костюм”. НК – 2, 29, 30, 31, 140, 155, 193, 240; група “тканини”. Т – 250, 738.

42. Фонди державного історико-культурного заповідника “Межибіж”. Група “тканини”. Т – 1-787; група “скло”. С – 1-15.

43. Фонди Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. Книга тканин. КТК – 16-167, 289-295, 375, 477-998, 1024, 1060-1079, 1118, 1124, 1212, 1275, 1437, 1460, 1475, 1491, 1546, 1614, 1869, 1929, 1944; книга шкіри. КШ – 6, 20.

44. Фонди Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів). Група “етнографія і промисли”. ЕП – 20559, 20579, 21573, 21582, 21606, 21971, 21972, 21997, 22037, 22096-23005, 69325; група “головні убори”. ГУ – 2-381.

45. Фонди навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. Книга вступу. КВ – 1-1120.

46. Фонди навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Книга вступу. КВ – 261-3511.

47. Фонди Національного музею ім. А.Шептицького (Львів). Група “народне мистецтво, тканини”. НМТ – 113, 658, 854, 1251, 1234/2, 1778, 1800, 2372, 2384, 2794, 2800, 2802, 2807, 2808, 2811, 3012, 3172, 3181.

48. Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м.Київ). Група “вишивка”. В – 1470, 2174, 2434, 2612, 2830, 3051, 3052, 3056, 3060, 3328, 6153, 6801, 6803.

49. Фонди Одеського державного історико-краєзнавчого музею. Група “побутові речі”. Б – 37-39, 43-46, 2674, 2675, 3322, 3323, 3368, 3369, 3370, 3392, 3416, 3417, 3422, 3423, 3424, 3464, 3486, 4155, 4156, 5192.

50. Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Група “тканини”. Т – 1-9532.

51. Фонди Тиврівського районного краєзнавчого музею Вінницької області. Книга вступу. КВ – 200, 206, 213, 2047, 2048, 2673, 2709, 2782, 2889.

52. Фонди Тульчинського районного краєзнавчого музею Вінницької області. Група “тканини”. Т – 207, 207а, 298, 299, 468, 502, 505, 511, 511а, 544, 546, 570, 586, 587, 609, 658, 726, 758, 773, 778-780, 791, 796, 797.

53. Фонди Українського центру народної культури “Музей Івана Гончара” (м.Київ). Книга надходжень. КН – 975, 976, 985, 1176, 1852, 8275, 8816, 8817, 8839, 16410, 19132, 19166-19168, 19188-19191, 20954, 21271, 21990, 22329.

54. Фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею, група “тканини”, Т – 1, 5, 6, 17, 19, 22, 23, 54, 59, 61, 76, 80, 160, 163, 168, 243-247, 264, 570-758, 2528-2805; група “дерево”, Др – 69, 177, 232; група “скло”, С – 86, 183, 437, 685-688.

55. Фонди Чернівецького музею народної архітектури та побуту. Група “одяг і взуття”. ОДВ – 35-134, 259-261, 275, 327-333, 683-685, 962-973, 1051-1095, 1182, 1275, 1364-1370, 1493-1578, 1628-1650, 1695, 1974.

56. Фонди Чернівецького обласного краєзнавчого музею (ЧКМ). Група “ЧКМ – III (історико-речова група)”. III – 2027, 2036, 4141-4156, 4161-4164, 4270, 4277, 4585-4587, 5166-5174, 7333-8837, 10855; група “тканини”. Т – 77-79, 136-262, 509, 573, 657, 881, 886.

57. Фонди Чернівецького обласного художнього музею. Група “тканини”. Т – 11, 31, 55, 56, 63, 77, 78, 101, 129, 148, 403, 1103, 1192, 1207, 1208, 1216, 1232, 1244, 1407.

Lilia Ivanevych

**The mutual influence of the festive folk attire
of the East Slovaks and Ukrainians from Podillia**

Through analysis and systematization of known and lesser-known works of Ukrainian and foreign scientists and ethnographers XX – early XXI century the problem of investigation the mutual influence of the festive folk attire of the

East Slovaks and Podillians of the XIXth – the first part of XXth century is shown in the article.

The sources of the works are learned the materials of collections of the Podillian's complexes clothes of the National Museum of Ukrainian Folk Decorative Art and Ukrainian Center of Folk Culture "Museum of Ivan Gonchar" (Kiev), Museum of Ethnography and Art Trade of the Institute for people learning of NAS of Ukraine and the National Museum named after A. Sheptitskiyi (Lvov), Vinnitsa, Ternopil, Khmelnytskiyi and Chernivtsi Regional Museums, Vinnitsa and Chernivtsi Regional Art Museums, Chernivtsi Museum of Folk Architecture and Manners, Odessa Powering Historical and Edge Learning Museum, Borshchiv Regional Edge Learning Museum (Ternopil region), Powering Historical and Cultural Reserve "Mezhybozh", Kamenetz-Podolsk Powering Historical Museum and Reserve, Learning Scientifically Laboratory of Ethnology of Kamyanets'-Podils'kiy National university named after I. Ogienko (Khmelnytsky region), Tyvriv and Tul'chyn District Local History Museum (Vinnytsia region) and Learning and Scientifically Laboratory of Podillian Ethnology of Vinnitsa Powering pedagogical university named after M. Kortsyubinskiy.

For the first time the attempt of determination of the regional-local aspects of festive traditional costume of Ukrainians of Bukovyns'ke, Western, Eastern and Central subregions from Podillia is made. Thus the comparative characteristics of all components of male and female costumes, such as body, belt, upper and shoulder clothes, hats, shoes, adornments, belts, addition to the clothes are shown. And in the case of hats the difference between women's and girlish hats, and men's hats and boys hats is observed.

Research shows that the festive traditional costume of the Ukrainians from Podillia is contained commonly in Eastern Slovakia elements of folk clothes, hats, belts, shoes and adornments. In addition, there were some various components of the Eastern costume and the general Ukrainian costume, that Podillians did not wear and vice versa the components, that were characteristic only for Podillians. This is explained according to the specific survey of all subregions from Podillia with a variety of historical and ethnographic regions and regions of Ukraine and the historical development of Podillia land, including its relationship with the history of Eastern Slovakia.

Keywords: *festive folk attire, East Slovaks, Ukrainians from Podillia, mutual influence, subregions, regional and local aspects, body, belt, upper and shoulder clothes, hats, shoes, adornments, belts, additions to the clothes.*

Л.А.Иваневич

Взаимовлияния в праздничном народном наряде восточных словаков и подольских украинцев

Благодаря анализу и систематизации известных и малоизвестных работ украинских и зарубежных учёных, а также этнографов XX – нач. XXI в. в статье рассматривается проблема исследования взаимовлияний

праздничного народного наряда восточных словаков и подолян XIX – первой половины XX в.

Источниками работы являются материалы изученных собственноручно фондовых коллекций подольских комплексов одежды Национального музея украинского декоративного искусства Украины и Украинского центра народной культуры “Музей Ивана Гончара” (Киев), Музея этнографии и художественного промысла Института народоведения НАНУ и Национального музея им. А.Шептицкого (Львов), Винницкого, Тернопольского, Хмельницкого и Черновицкого областных краеведческих музеев, Винницкого и Черновицкого областных художественных музеев, Черновицкого музея народной архитектуры и быта, Одесского государственного историко-краеведческого музея, Борщевского областного краеведческого музея (Тернопольская область), государственного историко-культурного заповедника “Межибож”, Каменец-Подольского государственного исторического музея-заповедника и учебно-научной лаборатории этнологии Каменец-Подольского национального университета им. И.Огиенка (Хмельницкая область), Тывровского и Тульчинского районных краеведческих музеев (Винницкая область) и учебно-научной лаборатории с этнологии Подолья Винницкого государственного педагогического университета им. М.Коцюбинского.

Впервые подаётся попытка определения регионально-локальных аспектов праздничного традиционного костюма украинцев Буковинского, Западного, Восточного и Центрального субрегионов Подолья. При этом проводится сравнительная характеристика всех составляющих женского и мужского костюмов, а именно нательной, поясной, плечевой и верхней одежды, головных уборов, обуви, украшений, поясов и дополнений к одежде. А в случае головных уборов рассматривается различие между женскими и девичьими уборами, а также мужскими уборами и уборами парней.

Исследование показывает, что праздничный традиционный костюм украинцев Подолья содержит общераспространенные в Восточной Словакии элементы народной одежды, головные уборы, пояса, обувь и украшения. Кроме этого существовали отдельные разновидности составляющих восточнословацкого и всеукраинского костюма, которые подоляне не носили и наоборот составляющие, которые были характерны только для подолян. Это объясняется спецификой соседства всех субрегионов Подолья с самыми разнообразными историко-этнографическими регионами и районами Украины и историей формирования подольского края, в частности, его взаимосвязями с историей Восточной Словакии.

Ключевые слова: праздничный народный наряд, восточные словаки, украинцы Подолья, взаимовлияния, субрегионы, регионально-локальные аспекты, нательная, поясная, плечевая и верхняя одежда, головные уборы, обувь, украшения, пояса, дополнения к одежде.

Одержано 2 вересня 2016 року